

2018-09-04 (IS-XIII-11)

Lietuvos Respublikos
Vyriausybės kanceliarijai

Lietuvos Respublikos
Seimo kanceliarijai

Dėl Lietuvos Respublikos Vadovybės apsaugos įstatymo Nr. IX-1183 2, 12, 13, 15, 18 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-2463

Žmogaus teisių stebėjimo institutas susipažino su Lietuvos Respublikos Vadovybės apsaugos įstatymo Nr. IX-1183 (toliau – Įstatymas) 2, 12, 13, 15, 18 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIIIIP-2463 (toliau – Projektas) ir teikia pastabas dėl Projekto atitikties tarptautiniams žmogaus teisių apsaugos standartams.

Projekto 1 straipsniu siūloma keisti Įstatymo 2 straipsnį, papildant Įstatyme numatytų prevencinių priemonių apibrėžimą ir įtraukiant į jį rizikos veiksnių, galinčių neigiamai paveikti vadovybės autoritetą, šalinimą. Projekto 6 straipsniu siūloma papildyti Įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 19 punktą, numatant, jog vadovybės apsaugos pareigūnas turi teisę, vykdydamas teisės pažeidimų prevenciją ir turėdamas pagrįstų duomenų, kad asmuo gali daryti teisės pažeidimus, galinčius *inter alia* neigiamai paveikti vadovybės autoritetą, pareikšti jam oficialų įspėjimą.

Žmogaus teisių stebėjimo instituto vertinimu, siūlomi pakeitimai būtų nesuderinami su Lietuvos tarptautiniais įsipareigojimais pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvenciją bei Tarptautinį pilietinių ir politinių laisvių paktą. Abejotinas ir Projekto atitikimas konstitucinėms žmogaus teisių ir laisvių apsaugos garantijomis.

Minėtos Projekto nuostatos suformuluotos itin plačiai ir abstrakčiai, nes nėra atskleista, kas laikytina „rizikos veiksniais, galinčiais neigiamai paveikti vadovybės autoritetą“. Nėra visai aiškus ir siūlomų nuostatų tikslas. Iš Projekto aiškinamojo rašto galima numanyti, kad siūlomomis nuostatomis siekiama apsaugoti aukščiausių valdžios pareigūnų reputaciją nuo koordinuotų propagandos ir dezinformacijos kampanijų, tačiau pačiame įstatymo Projekte konkretūs rizikos veiksniai nėra įvardijami. Tai atveria galimybes itin plačioms interpretacijoms ir kelia grėsmę, kad tokios abstrakčios įstatymo nuostatos galėtų būti pasitelkiamos ribojant žodžio ir saviraiškos laisvę, teisę į taikius protestus bei teisę laisvai ir nevaržomai kritikuoti valdžios institucijų darbą.

Atsižvelgiant į Projekto tikslą, paminėtina 2017 m. Jungtinė Jungtinių Tautų, Europos saugumo ir bendradaravimo organizacijos ir kitų tarptautinių žmogaus teisių institucijų atstovų, atsakingų už saviraiškos laisvę, deklaracija dėl saviraiškos laisvės ir „netikrų naujienų“, dezinformacijos ir

propagandos.¹ Deklaracijos 2 dalies a) punkte nurodoma, jog bendri informacijos sklaidos draudimai, pagrįsti abstrakčiomis ir neapibrėžtomis idėjomis, yra nesuderinami su tarptautiniais saviraiškos laisvės apsaugos standartais.

Projekto nuostatos neatitiktų ir iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos kylančių reikalavimų. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, saviraiškos laisvės ribojimai turi būti suformuluoti konkrečiai ir aiškiniami siaurai. Tačiau Projektu siūlomos formulotės paliktų itin plačią diskreciją ją taikantiems pareigūnams. Tai gali atverti galimybes piktnaudžiavimui ir kelti grėsmę toms pilietinėms teisėms ir laisvėms, kurios demokratinėje visuomenėje turi būti saugomos.

Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalis garantuoja kiekvienam asmeniui teisę kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą ir draudžia persekioti už kritiką. Iš Projekto nuostatų nėra aišku, kaip, šalinant rizikos veiksnius, galinčius neigiamai paveikti vadovybės autoritetą, būtų užtikrinama ši pamatinė teisė.

Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad valdžios pareigūnų kritikos ribos yra itin plačios. Byloje *Lingens prieš Austriją (1986)* teismas pasisakė, kad „[p]olitinių diskusijų laisvė yra itin svarbi demokratinės visuomenės sąvokos, vyraujančios visoje Konvencijoje, dalis. Atitinkamai, priimtinos kritikos ribos politikų atžvilgiu yra platesnės nei privačių asmenų. Priešingai nei pastarieji, pirmieji neišvengiamai ir žinodami atsiveria atidžiai žurnalistų ir visuomenės atliekamai kiekvieno savo žodžio ir poelgio analizei, ir todėl privalo demonstruoti didesnę tolerancijos lygį.“

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, manytina, kad Projekto 1 ir 6 str. nuostatų dabartinės formulotės neužtikrintų tinkamos saviraiškos laisvės apsaugos nuo galimų nepagrįstų ir neproporcingų apribojimų, todėl Žmogaus teisių stebėjimo institutas siūlo šioms Projekto nuostatoms nepritarti.

Pagarbiai

Žmogaus teisių stebėjimo instituto direktorius
Dainius Pūras

¹ 2017 m. kovo 3 d. Jungtinių Tautų (JT) Specialaus Pranešėjo nuomonės ir saviraiškos laisvei, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Žiniasklaidos laisvės atstovo, Amerikos Valstybių organizacijos (AVO) Specialaus pranešėjo saviraiškos laisvei ir Afrikos žmogaus ir tautų teisių (AŽTT) Specialaus pranešėjo saviraiškos laisvei ir prieigai prie informacijos Jungtinė Deklaracija dėl saviraiškos laisvės ir „netikrų naujienų“, dezinformacijos ir propagandos.